

η φύση

ΑΝΟΙΞΗ 1990

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Ένα Ξεχασμένο Ψάρι του Μαραθώνα

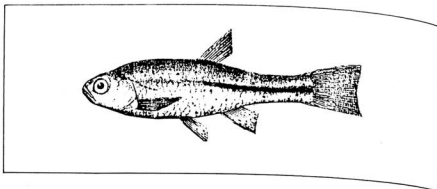
του Π.Σ. Οικονομίδη
Καθηγητή του Τομέα Ζωολογίας
του Τμήματος Βιολογίας του ΑΠΘ

Αφορμή γιαυτό το μικρό άρθρο ήταν το εξαιρετικά ενδιαφέρον κείμενο του Καθηγητή κ. Δ. Φοίτου (η Φύσις, τεύχος 43, 7-12, Οκτ. - Δεκ. 1988) σχετικά με το Δάσος Σχοινιά. Ο κ. Φοίτος αναφέρει στη σελίδα 11 την παρουσία ορισμένων υδρόβιων ζώων (βαλτοχελώνες, νεροβάτραχος) στο Μεγάλο Έλος, χωρίς να κάνει μνεία του μικρού, 4-7 εκ., ενδημικού ψαριού *Pseudophoxinus stymphalicus marathonicus*. Το ψάρι αυτό, που ανήκει στην οικογένεια Cyprinidae, είναι αποκλειστικός κάτοικος του γλυκού νερού, δηλαδή δεν ανέχεται ούτε τα υφάλμυρα νερά. Περιγράφηκε για πρώτη φορά από τον Vinciguerra (1921) με το όνομα *Leucaspis marathonicus*, με βάση δείγματα που συνέλεξε στις 8.6.1920 από «un piccolo ruscello formato dalla sorgente Sterna, presso il villaggio di Kato Souli nella pianura di Marathona». Για ενημέρωση των αναγνωστών του περιοδικού παραθέτω την εικόνα του ψαριού (εικ. 1) από το δημοσίευμα του Vinciguerra, καθώς και μια σύντομη περιγραφή.

Πρόκειται για ένα μικρόσωπο είδος, ολικού μήκους 3-7 εκ., με ελλειπή πλευρική γραμμή. Από τα 40 περίπου λέπια που μπορεί κανείς να μετρήσει από τη γωνία της βραγχιακής σχισμής ως τη βάση του ουραίου περυγίου, μόνο τα πρώτα 8-12 περίπου είναι διάτρητα, δηλαδή ανήκουν στην πλευρική γραμμή. Έχει επίσης 3 απλές και 7-8 διακλαδιζόμενες ακτίνες, στο ραχιαίο και στο

εδρικό περύγιο. Η μορφή του σώματός του και η σχετική θέση των περυγίων του είναι όπως στην εικόνα, με εξαίρεση το ουραίο περύγιο, που είναι περισσότερο σχισμένο (διχλωτό). Το χρώμα του σώματος είναι γκριζωπό-καφετί, πιο ανοιχτό στο κάτω μέρος. Στα πλευρά, ιδιαίτερα στο πίσω μέρος, υπάρχει μια λεπτή μαυρωπή ταινία.

Το ψάρι αυτό βρέθηκε αργότερα από τον Στεφανίδη (1939, 1950, 1971) και σε άλλες περιοχές της Αττικοβοιωτίας, στο Σπερχείο και στο Χολόρεμα Αλμυρού. Εγώ ο ίδιος το βρήκα το φθινόπωρο του 1962 και σε μερικές στέρνες (λάκκους) στην κοίτη του Ασωπού, κοντά στη Σκάλα Ωρωπού. Την ίδια χρονιά, θυμάμαι, ο κ. Γ. Νικολάκης από το Μαρκόπουλο (συνάδελφος τότε στη Δ/ση Αλιείας) μας έφερε μερικά ζωντανά άτομα που έπιασε σε μια πηγή κοντά στη Βραβρόνα. Τον Ιούλιο του 1970 επισκεφτήκαμε με τον κ. Α. Στεφανίδη την πηγή Μάτι, κοντά στο Κάτω Σούλι Μαραθώνα και διαπιστώσαμε την καλή κατάσταση του πληθυσμού. Επίσης ο κ. Στεφανίδης μου έχει πει ότι βρήκε το ψάρι και στο ρέμα της Χελιδονούς (δυτικά της Ερυθραίας και της Κηφισιάς) (βλέπε Στεφανίδη, 1971: σελ. 188, 189). Τέλος, το Σεπτέμβριο του 1989, σε μια σύντομη επίσκεψή μας με τον κ. Α. Wheeler, του Βρετανικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, πιάσαμε μερικά άτομα, με χίλιες δυσκολίες, από την σαν πηγάδι πηγή με τους σωλήνες της υδρομάστευσης, στο

Εικ. 1. *Pseudophoxinus stymphalicus - marathonicus* (Σκίτσο του Vinciguerra, 1921).

Κάτω Σούλι του Μαραθώνα, ακριβώς κάτω από το δημόσιο δρόμο. Επειδή σουρούπωνε δεν μπόρεσα με δυστυχώς να δούμε τί γίνεται αμέσως πιο κάτω, μέσα στο έλος. Από μια πρόχειρη εκτίμηση, όμως, δεν πρέπει να κινδυνεύει εκεί το ψαράκι. Μακάρι να μην γελιέμαι...

Από τα παραπάνω φαίνεται καθαρά ότι μέχρι πριν μερικά χρόνια το ψαράκι αυτό επιβίωνε σε αρκετές μικρές πηγές νερού της Αττικής. Μπορεί να ελπίζει κανείς ότι επιβιώνει ακόμα μέσα στον κοσμογονικό χαλασμό που υπέστη τα τελευταία χρόνια η ταλαιπωρη Φύση της Αττικής; Δυστυχώς φαίνεται πολύ αμφίβολη μια θετική απάντηση.

Όμως, όπως κι αν έχουν τα πράγματα, θέλω να ευχαριστήσω το συνάδελφο κ. Φοίτο που μου έδωσε την ευκαιρία να μιλήσω γιαυτό το μικρό και λησμονημένο ψαράκι, που έζησε για εκατομμύρια χρόνια στον τόπο της μόνιμης κατοικίας του και τώρα εξαφανίστηκε ή κινδυνεύει άμεσα να εξαφανιστεί από τον ανελήθτο ανταγωνισμό του με μας, τους πολύ νεότερους εισβολείς. Θα ήθελα με την ευκαιρία να εκφράσω την ευχή, να κινητοποιηθούν οι ενάισθητοι αναγνώστες της

«Φύσης», που κατοικούν κοντύτερα από μένα στους τόπους της πιθανής επιβίωσής του, να ψάξουν στα φυσικά νερά της Αττικής, όσα τουλάχιστο έχουν μείνει. Αν το βρουν, ίσως μπόρεσουμε να κάνουμε κάτι για να το σώσουμε. Βλέπεις, το Εθνικό μας Ενυδρείο δεν έχει γίνει ακόμα για να το βλέπαμε ζωντανό τουλάχιστο εκεί!

Θα ήθελα να κλείσω το άρθρο δίνοντας στους αναγνώστες του περιοδικού μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του είδους αυτού στη Χώρα μας.

Το *Pseudophoxinus stymphalicus* έχει μια αρκετά ευρεία εξάπλωση στην Ελλάδα (εικ. 2), όπου αντιπροσωπεύεται από τα υποείδη: *stymphalicus*, *marathonicus* και *thesproticus*. Ένα ακόμα υποείδος, το *minutus*, ζει στα νερά του συστήματος της λίμνης Οχρίδος. Το είδος περιγράφηκε για πρώτη φορά με το όνομα *Leuciscus stymphalicus* από τον Valenciennes (1844) με βάση δείγμα που συνέλεξε στη Στυμφαλία, μετά την Επανάσταση του 1821, η Γαλλική Επιστημονική Αποστολή. Αργότερα βρέθηκε σχεδόν παντού στη Δ. Ελλάδα, ως και στην Κέρκυρα και στη Λευκάδα. Τα

τελευταία χρόνια (1986, 1988) το βρήκα για πρώτη φορά και στον Ευρώτα, τον Άραβο και τον Καλαμά. Στην Κέρκυρα υπάρχουν αξιόλογοι πληθυσμοί, τόσο στο κατάμα της Μεσόγγης όσο και στα βόρεια του νησιού. Στη Λευκάδα όμως φαίνεται ότι έχει χαθεί γιατί η μοναδική πηγή (Ζωοδόχος Πηγή ή Μεγάλη Βρύση) στην οποία το βρήκα για πρώτη φορά το 1963, έχει στερέψει, αφού το νερό της υδροδοτεί οικισμούς.

Το είδος αυτό, με την αποκλειστική

σχεδόν παρουσία στη Χώρα μας, φαίνεται ότι είναι από τα παλιότερα της Ευρώπης. Συγγενικά του είδη ζουν στο Λίβανο και στο Ισραήλ.

Βιβλιογραφία

- Οικονομίδης, Π.Σ., 1973. Κατάλογος των ιχθύων της Ελλάδος. *Hellenic Oceanol. Limnol.*, 11, σελ. 421-598.
Οικονομίδης, Π.Σ., 1979. Ενδημικά ψάρια των ποταμών και των λιμνών

Γεωγραφική εξάπλωση του *Pseudophoxinus stymphalicus*: 1. *P.s. stymphalicus*. 2. *P.s. marathonicus*. 3. *P.s. thesproticus*. 4. *P.s. minutus* (Προτότυπα στοιχεία).

